

ligheder og -forløb. Trods visse udviklings- og fornyelsespres bekræftes indtrykket af ringe mobilitet og »lukkede verdener«.

Det sjette og sidste kapitel er klart det mest originale og på mange måder mest spændende. Her diskuteres spørgsmålet, om der er en – ikke tilfældig – sammenhæng mellem det offentlige organisation, dets opgaver og dets omgivelser. Hvad afhænger af hvad og hvorfor? Drøftelsen tager udgangspunkt i et sæt af hypoteser, men gennemføres i form af en konkret gennemgang af en række artsforskellige forvaltningsområder: Politi, miljø, arbejdstilsyn, sygehusvæsen, folkeskolen, udenrigstjenesten, finansministeriet. Her er godt stof – også til eftertanke.

Er der ikke noget kritisk at sige om bogen? Jovist. – I småtingsafdelingen for eksempel: Sine steder dårlig korrektur røbet ved fejl og manglende ord. Irriterende sjuksk. På det substantielle felt er der områder, som nemt kunne være løftet til et bedre niveau – for eksempel: Uddybning af Webers begreb om »Zweck-rationalität«; klarlæggelse af magistratsstyret via et diagram samt analogi til ministerstyret; den kollegiale styreform som begreb; aktuelle offentlige diskussioner vedrørende økonomisk ansvar og risici forbundet med kommunale virksomheder; inddragelse af nyere organisationskultur-analyser for slet ikke at tale om aktuelle principalsager – eksempelvis forholdet mellem ministre og embedsmænd! For blot at nævne nogle få aspekter.

Men jeg skal i øvrigt undlade at falde i den kritiker-grøft, der hedder: »Man kunne også have behandlet...«. En del af de ønskelige uddybninger og tilgrænsende emner vil antagelig blive behandlet i de øvrige fire bøger, som planlægges i serien. Ud fra bogens egne præmisser og dens kompakte omfang af bare 140 tekstsider vil jeg slutte som begyndt: »Det er en overordentlig god bog«!

Niels Refslund Poulsen
Dansk Olie og Naturgas A/S

Anton Ehlers (red.), *Magtens tænker. Om Machiavelli og statskunst fra renæssance til nutid*, København: Akademisk Forlag, 1992, 116 s., kr. 142,00.

Machiavelli er en af politologiens klassikere. Sammen med Tocqueville indtager han en særstilling i vores kongerække, fordi hans sigte i første række er empirisk, mens det normative er noget man må analysere sig frem til hos ham. Dermed synes han åndsbeslægtet med så meget af dette århundredes politologi og derfor mere relevant end mange andre af de store gamle.

Den foreliggende lille bog har seks forfattere. De har drøftet deres afsnit med hinanden, og en del af indlæggene og svarene er taget med, hvilket gør bogen mere levende og sine steder også forbløffende. Et eksempel nævnes nedenfor.

For politologer bliver bogen særlig interessant ved at ingen af forfatterne er politolog. En af dem er historiker (Uffe Østergård), en teolog (Jan Lindhardt), to idéhistorikere (Anton Ehlers og Lars-Henrik Schmidt), hvortil kommer to med tilknytning til diplomatiet (danskeren Lars Vissing og svenskeren Anders Ehn-

ligheder og -forløb. Trods visse udviklings- og fornyelsespres bekræftes indtrykket af ringe mobilitet og »lukkede verdener«.

Det sjette og sidste kapitel er klart det mest originale og på mange måder mest spændende. Her diskuteres spørgsmålet, om der er en – ikke tilfældig – sammenhæng mellem det offentlige organisation, dets opgaver og dets omgivelser. Hvad afhænger af hvad og hvorfor? Drøftelsen tager udgangspunkt i et sæt af hypoteser, men gennemføres i form af en konkret gennemgang af en række artsforskellige forvaltningsområder: Politi, miljø, arbejdstilsyn, sygehusvæsen, folkeskolen, udenrigstjenesten, finansministeriet. Her er godt stof – også til eftertanke.

Er der ikke noget kritisk at sige om bogen? Jovist. – I småtingsafdelingen for eksempel: Sine steder dårlig korrektur røbet ved fejl og manglende ord. Irriterende sjuksk. På det substantielle felt er der områder, som nemt kunne være løftet til et bedre niveau – for eksempel: Uddybning af Webers begreb om »Zweck-rationalität«; klarlæggelse af magistratsstyret via et diagram samt analogi til ministerstyret; den kollegiale styreform som begreb; aktuelle offentlige diskussioner vedrørende økonomisk ansvar og risici forbundet med kommunale virksomheder; inddragelse af nyere organisationskultur-analyser for slet ikke at tale om aktuelle principalsager – eksempelvis forholdet mellem ministre og embedsmænd! For blot at nævne nogle få aspekter.

Men jeg skal i øvrigt undlade at falde i den kritiker-grøft, der hedder: »Man kunne også have behandlet...«. En del af de ønskelige uddybninger og tilgrænsende emner vil antagelig blive behandlet i de øvrige fire bøger, som planlægges i serien. Ud fra bogens egne præmisser og dens kompakte omfang af bare 140 tekstsider vil jeg slutte som begyndt: »Det er en overordentlig god bog«!

Niels Refslund Poulsen
Dansk Olie og Naturgas A/S

Anton Ehlers (red.), *Magtens tænker. Om Machiavelli og statskunst fra renæssance til nutid*, København: Akademisk Forlag, 1992, 116 s., kr. 142,00.

Machiavelli er en af politologiens klassikere. Sammen med Tocqueville indtager han en særstilling i vores kongerække, fordi hans sigte i første række er empirisk, mens det normative er noget man må analysere sig frem til hos ham. Dermed synes han åndsbeslægtet med så meget af dette århundredes politologi og derfor mere relevant end mange andre af de store gamle.

Den foreliggende lille bog har seks forfattere. De har drøftet deres afsnit med hinanden, og en del af indlæggene og svarene er taget med, hvilket gør bogen mere levende og sine steder også forbløffende. Et eksempel nævnes nedenfor.

For politologer bliver bogen særlig interessant ved at ingen af forfatterne er politolog. En af dem er historiker (Uffe Østergård), en teolog (Jan Lindhardt), to idéhistorikere (Anton Ehlers og Lars-Henrik Schmidt), hvortil kommer to med tilknytning til diplomatiet (danskeren Lars Vissing og svenskeren Anders Ehn-

mark). Heri er intet mærkeligt. Machiavelli har aldrig været noget enkelt fags ejendom. Samtidig har han været fællesgods i megen offentlig debat. Hvis man i en sådan nævner Hobbes vil klokken ikke ringe hos ret mange. Machiavellis navn vil mange flere lade som om de ved hvad står for.

Meget af hvad de seks har at sige er naturligvis ikke særlig opsigtsvækkende for en politolog. Der kan ikke i en kort anmeldelse gøres rede for hvad de kommer frem til. Her vil jeg koncentrere mig om to afsnit der forekommer mig de mest interessante. Men først en kommentar til et fællestræk hos flere af forfatterne.

De oplever det som en befrielse at kunne tænke over magt uden at være snøret inde i en marxistisk tankegang ifølge hvilken »det politiske herredømme blot er en gentagelse af det økonomiske, hvorfor politikens problemer ophører, når de økonomiske hierarkier bliver revet ned« (Ehnmark). Sligt kalder jo hos os andre på et medlidende smil. De samme folk taler om at vi befinder os i en postsocialistisk situation. Tja – jeg ynder ikke de så gængse betegnelser med *post-*. Og *in casu* forstår jeg slet ikke at (tidligere?) marxister identificerer deres (hidtidige?) opfattelser så stærkt med Stalin og Bresjnev at disses vitterlige fallitter får dem til at resignere på al socialismes vegne. For det ligger der vel i »postsocialistisk«?

Også Uffe Østergård taler om postsocialisme, men supplerer med postliberalisme og mener at begge (indtil de blev *post-*) har skygget for en *republikanisme*, som forskere som Pocock og Skinner har genopdaget, og hvorved den amerikanske forfatning begribes ikke bare ud fra Montesquieu men også fra Machiavellis *virtú*-begreb, at forstå som et reciprokt forhold mellem borgernes og samfundets *virtú*. Østergård trækker Harrington og selvfølgelig Tocqueville ind i denne sammenhæng og påstår at denne »nybesindelse ... er stærkt på vej til at blive det nye dominerende paradigme inden for den politiske idéhistorie«. Det er en stor mundfuld. Men jeg vil godt anbefale hans afsnit fordi det sætter tanker i gang ved de dristige perspektiver det søger at åbne. Hvad jeg her har refereret antydningvis er kun en del af hvad der bydes på.

Et andet æggende afsnit skyldes Jan Lindhardt. Han tegner med sikker hånd som baggrund et billede af middelalderens forståelse af verden, samfund og menneske. Kommercialiseringen opløste denne holistiske tænkning. Machiavelli var et af de radikaleste eksempler på den sækularisering som prægede nyere tid. Han naturaliserede historien ved at gøre synden til et stykke natur, den konstant i mangfoldigheden hvorpå en analyse lod sig bygge. Dermed banede han vej for det epokegørende som skete i det England som overtog føringen i kommercialiseringen i de følgende århundreder, nemlig at man satsede på én last, gerrigheden (hvormed Lindhardt synes at mene begærligheden), som kunde slå de andre ud. Den flittigt arbejdende borger vilde ved at berige sig selv netop komme til at berige samfundet. »Således kan man iagttagende, at det kristne syndsbegreb gennemgår en række forvandlinger, som medfører, at det fra at være noget ondt ... bliver til noget naturligt – og vel også noget godt (?) – som skal tilgodeses«.

Under drøftelsen af Lindhardts indlæg undrede Østergård sig over at Machiavellis og andres nye tanker i tid faldt sammen med en social fastfrysning i stændersamfund, mens århundrederne i midten af middelalderen havde været »en enormt social mobil periode«. Uden at være fortrolig med den nyere forskning i

disse tidsrum tillader jeg mig en skepsis overfor holdbarheden af den påstand. Det morsomme er imidlertid at Lindhardt synes at godtage betragtningen og så tilføjer at renaissanceen som sådan kommer alt for sent; den burde have fundet sted i det 12. århundrede senest.

Dette være nævnt som eksempel på at denne Machiavelli-kreds ikke skyer at drage hastige konklusioner, måske også vilde. Men ganske festlige.

Erik Rasmussen
Institut for Statskundskab

Helle Johansen og Annegrethe Rasmussen, *Det indre marked og Danmark*, København: Institut for Statskundskab, Forlaget Politiske Studier, 1991, 222 s.

Etableringen af det indre marked i EF har været genstand for megen opmærksomhed i de senere år. Flertallet af publikationer om emnet har imidlertid indskrænket sig til undersøgelser af de økonomiske effekter af projektet. På dansk har Peter Nedergaards bog om EF's markedsintegration hidtil været det eneste eksempel på en dyberegående analyse, der søger at sætte »projekt 1992« ind i en større teoretisk sammenhæng.

Helle Johansens og Annegrethe Rasmussens bog, et omarbejdet speciale fra Institut for Statskundskab, KU, er imidlertid endnu et sådant forsøg. Bogens sigte er bredt, nemlig på den ene side at nå frem til en forståelse af EF's dynamik i de senere år samt af indre marked-projektet som sådan og på den anden side at diskutere Danmarks fremtid i det indre marked. Sigtet bliver endnu bredere og vel også for bredt, når det går op for læseren, at et implicit mål tillige er at undersøge, hvad EF i det hele taget er, set fra fremstillingens teoretiske synsvinkel.

Denne synsvinkel er netop det mest originale ved bogen. Ifølge forfatterne fordrer en nuanceret forståelse af EF's dynamik nemlig et begrebsapparat, der gør brug af elementer fra fransk reguleringsteori og strategisk-relational statsteori. De centrale begreber i reguleringsteorien, akkumulationsregime og reguleringsmåde, har i tilgangsvinklens historiske analyser resulteret i begreberne om fordisme og post-fordisme, betegnelser for henholdsvis den dominerende økonomiske udviklingsmodel i Vesten indtil 1970'erne og den opdukkende nye økonomiske orden. Reguleringsteorien giver imidlertid en utilstrækkelig forståelse af staten, hvorfor Jessops statsteori inddrages. Her studeres staten som »the site, the generator, and the product of strategies«. Strategibegrebet bliver centralt for forfatterne, idet de med Jessop skelner mellem tre strategikategorier: hegemoniske projekter, akkumulationsstrategier og statsstrategier. Som idealtypiske eksempler på konkrete stats- og akkumulationsstrategier nævnes den neo-liberale, den neo-etatistiske og den neo-korporative strategi.

Analysen rettes herefter mod EF, idet målet er at identificere de strategier, der ligger bag den nyere udvikling i samarbejdet. Fællesskabet studeres med andre ord som et terræn, hvor forskellige strategier udkæmper kampe om den fremti-